

ПВНЗ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»

МАТВІЙЧУК ІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 338.242

**ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ
НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпропетровськ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Академії митної служби України Міністерства освіти і науки України (м. Дніпропетровськ).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
Івашина Олександр Флорович,
Академія митної служби України
Міністерства освіти і науки України
(м. Дніпропетровськ),
професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент,
Лойко Валерія Вікторівна,
Київський національний університет
технологій та дизайну
Міністерства освіти і науки України (м. Київ),
завідувач кафедри економіки підприємства;

кандидат економічних наук, доцент,
Саєнко Олександр Сергійович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Міністерства освіти і науки України (м. Чернівці),
доцент кафедри економічної теорії, менеджменту
та адміністрування.

Захист дисертації відбудеться «25» лютого 2015 р. о 16⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.01 у ПВНЗ «Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля» за адресою: 49000, м. Дніпропетровськ, вул. Набережна В.І. Леніна, 18, зала засідань вченої ради.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ПВНЗ «Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля» за адресою: 49000, м. Дніпропетровськ, вул. Набережна В.І. Леніна, 18.

Автореферат розіслано «24» січня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради _____

О.М. Зборовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день необхідність вирішення актуальних питань забезпечення економічної безпеки національного господарства, стабільності держави й суспільства, засновані на чітко визначеній стратегії розвитку вітчизняної економіки з урахуванням життєво важливих національних інтересів, постають практично перед усіма країнами світу. В цьому аспекті, як показує світовий досвід, забезпечення економічної безпеки національного господарства - як гарантія незалежності держави, умова стабільності та ефективності життєдіяльності суспільства, досягнення соціально-економічного прогресу - належить до найважливіших національних пріоритетів.

Актуальність теми дослідження посилюється тим фактом, що сучасна теорія економічної безпеки не набула ознак комплексності і на сьогоднішній день не може запропонувати принципи, методи і прийоми вивчення процесів управління економічною безпекою національного господарства, що мають міждисциплінарну значимість. В сучасних умовах відсутня єдність у розумінні природи і сутності економічної безпеки національного господарства, у виробленні та освоєнні ефективних засобів і способів попередження викликів її розвитку. У зв'язку з цим розробка теоретичних та науково-прикладних проблем інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства відповідає не тільки вимогам економічної теорії, а й потребам господарської практики. Мова йде, по суті, про визначення концептуальних засад, що дозволяють оптимальним шляхом здійснити перехід до нових форм функціонування вітчизняної економічної системи, в основі яких лежать формальні й неформальні норми, що утворюють у своїй сукупності нову цілісність інституційного середовища.

Питання управління та забезпечення економічної безпеки національного господарства (в тому числі в умовах посилення глобалізаційних явищ та процесів) широко висвітлюється як зарубіжними, так і українськими науковцями, серед яких Л. Абалкін, В. Амітан, В. Білорус, В. Богомолів, Б. Бузан, З. Варналій, В. Геєць, С. Глазьев, О. Івашина, Е. Колодзей, В. Лойко, В. Мунтіян, В. Предборський, Д. Родрік, О. Саєнко, В. Сенчагов, Д. Стігліц, А. Сухоруков, В. Тамбовцев та ін.

Незважаючи на наявність ґрунтовних наукових робіт в галузі управління та забезпечення економічної безпеки національного господарства, критичний огляд наукових досліджень з даної проблематики доводить, що деякі методичні та теоретичні питання залишаються не в повній мірі дослідженими. Зокрема, особливого теоретико-методичного обґрунтування та поглибленого аналізу потребує дослідження процесу інституціоналізації здійснення управлінського впливу на економічну безпеку національного господарства в аспекті врахування актуальних викликів розвитку національної економіки. В свою чергу, формування та поширення вищезазначених викликів свідчить про актуальність та складність обраного напряму дослідження, суперечність та динамічність окремих його аспектів, що обумовлює вибір теми, формулювання мети та завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Академії митної служби України в рамках теми «Оптимізація системи управління в умовах розвитку міжнародної економічної

інтеграції» (номер державної реєстрації 0106U008034). Зокрема, автором здійснено поглиблений об'єктивний науковий аналіз та системне осмислення нових світових реалій з позиції основних положень сучасної інституціональної економічної теорії, виявлено та проаналізовано основні (сформовані та нові) виклики розвитку глобальної економіки, досліджено їх вплив на економіку України.

Автор прийняв участь у виконанні науково-дослідної теми «Розробка концепції забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0113U007516) наукового журналу «Економіка і фінанси», м. Дніпропетровськ. Проаналізовано основні типи інституційної взаємодії, обґрунтовано необхідність здійснення кардинальної інституційної реформи.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретичних та науково-методичних засад інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства. Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення в дисертаційній роботі наступних завдань:

- поглибити теоретичні засади управління економічною безпекою національного господарства;
- розвинути науково-методичні підходи інституційного аспекту до управління економічною безпекою національного господарства;
- систематизувати та дослідити ключові фактори впливу на економічну безпеку національного господарства;
- визначити та систематизувати основні виклики розвитку національної економіки та оцінити їх вплив на економічну безпеку національного господарства України;
- розробити та обґрунтувати доцільність впровадження механізму інституціоналізації управління викликами розвитку економічної безпеки національного господарства, моделі управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства в глобальному середовищі та алгоритму управлінських дій по забезпеченню економічної безпеки національного господарства України;
- розвинути методичні основи аналізу та здійснити діагностику сучасного рівня економічної безпеки національного господарства України з урахуванням впливу досліджених факторів;
- систематизувати напрями удосконалення управління економічною безпекою національного господарства України;
- визначити інституціональні альтернативи розвитку управління економічною безпекою національного господарства в глобальному середовищі.

Об'єктом дослідження є процеси інституціоналізації економічної безпеки національного господарства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства в глобальному середовищі.

Методи дослідження. Складність та актуальність обраної теми дослідження зумовила необхідність застосування комплексу загальнонаукових та спеціальних методів, що дало можливість поглибленого дослідження окресленої проблеми за

визначеними напрямками, а саме: *системний підхід та порівняльно-факторний метод* – в ході проведення дослідження теоретичних засад управління економічною безпекою національного господарства (1.1); *аналіз і синтез* – в ході виокремлення ієрархічних рівнів економічної безпеки в глобальному середовищі (1.3); *структурно-функціональний аналіз* – під час дослідження діючої системи інститутів управління економічною безпекою національного господарства України (1.1); *класифікація та узагальнення* – під час виокремлення ключових факторів впливу на економічну безпеку національного господарства (1.2) та аналізу актуальних викликів розвитку національної економіки (2.1); *методи інституціонального проектування* – в ході розроблення інституціональних альтернатив розвитку управління економічною безпекою національного господарства в глобальному середовищі (3.3); *прогнозування* – в ході здійснення аналізу можливих сценаріїв та варіантів розвитку світу (3.2); *моделювання* – під час розроблення моделі управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства (2.3); *статистичний та факторний аналіз* – під час діагностики рівня економічної безпеки національного господарства України (3.1). Методологія дослідження забезпечила належний рівень достовірності отриманих результатів і висновків.

Інформаційно-довідковою базою дисертаційного дослідження є законодавчі та нормативні акти України, статистичні матеріали Державної служби статистики, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, дані міжнародних організацій, а також монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації здійснено постановку та вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретичних та науково-методичних засад інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства з метою оптимізації управлінської діяльності та нейтралізації негативного впливу актуальних викликів розвитку національної економіки на економічну безпеку національного господарства України. Це знайшло відображення у таких результатах:

удосконалено:

- науково-методичні підходи інституційного аспекту до управління економічною безпекою національного господарства за рахунок систематизації ключових факторів та оцінки їх впливу на економічну безпеку національного господарства України за допомогою використання штучних нейронних мереж. Це дозволило оптимізувати управлінську діяльність щодо забезпечення економічної безпеки національного господарства на основі імітаційного моделювання складних нелінійних відображень рівня економічної безпеки національного господарства України з урахуванням можливості до навчання, адаптивності та перспективної апаратної реалізації;

- механізм впливу інститутів на формування економічної безпеки національного господарства шляхом виділення в ньому інституціональних структур з позиції оцінки впливу інституціонального середовища на економічну безпеку. Це дозволяє вирішувати проблеми, пов'язані зі значними обмеженнями впливу кожного з визначених інститутів на окрему підсистему економічної безпеки національного

господарства;

- методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки національного господарства України, в межах яких розглядається алгоритм розрахунку узагальнюючого інтегрального модуля-індикатора стану економічної безпеки національного господарства. Модуль-індикатор визначається за пріоритетними індикаторами ключових факторів впливу, що дозволяє надати об'єктивну характеристику сучасного стану національної економіки України з урахуванням макроекономічних відтворювальних тенденцій;

дістало подальшого розвитку:

- систематизація факторів впливу на економічну безпеку національного господарства шляхом виділення наступних груп факторів: економічні (макроекономічний, фінансовий, зовнішньоекономічний, інвестиційний), ресурсні (сировинний, енергетичний, продовольчий), структурно-організаційні (науково-технологічний (в т.ч. техніко-виробничий), інноваційний, інформаційний), інституційні (соціально-демографічний (в т.ч. етносоціальний), політичний, правовий, екологічний, цивілізаційний), глобалізаційні (військовий, геостратегічний, відкритість економіки). Виокремлення означених факторів в рамках кожної з груп дозволяє оцінити ступінь впливу кожного з них на економічну безпеку національного господарства та визначити їх значимість при дослідженні конкретних рівнів економічної безпеки в глобальному середовищі;

- наукові підходи до узагальнення сучасних викликів розвитку національної економіки, аналізу та оцінки їх впливу на економічну безпеку національного господарства України шляхом розробки механізму інституціоналізації управління викликами розвитку економічної безпеки національного господарства, моделі управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства в глобальному середовищі та алгоритму управлінських дій по забезпеченню економічної безпеки національного господарства України, які дозволяють передбачати виникнення та поширення актуальних викликів розвитку економічної безпеки національного господарства України та вчасно реагувати на них;

- застосування нейромережевого моделювання під час прогнозування рівня економічної безпеки національного господарства України на найближчу перспективу шляхом створення інструментальної системи нейромережевого прийняття рішень у сфері управління економічною безпекою національного господарства в умовах поширення дестабілізуючого впливу визначених викликів розвитку національної економіки, що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє враховувати множину як економічних, так і неекономічних факторів впливу;

- систематизація напрямів удосконалення управління економічною безпекою національного господарства України, на підґрунті використання актуальних тенденції розвитку сучасного світогосподарського простору, відповідно до визначених ключових факторів впливу. Це дозволяє сформувати однорідність вітчизняного інституціонального середовища та обрати найбільш ефективні інститути управління економічною безпекою національного господарства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що одержані в ході дослідження теоретичні положення та висновки викладено у формі конкретних

пропозицій, рекомендацій, можливих для використання при прийнятті управлінських рішень у сфері забезпечення економічної безпеки національного господарства як на державному рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання.

Наукові розробки автора та отримані результати використано: Дніпропетровською митницею Міністерства доходів і зборів України – в частині визначення напрямів удосконалення управління економічною безпекою національного господарства з метою формування програм активізації ефективної взаємодії з представниками бізнесових структур в напрямку вирішення проблемних питань та наповнення дохідної частини Державного бюджету України (довідка № 5838/04-50-52 від 12.09.2014 р.); Фінансовим управлінням Бабушкінської районної у місті Дніпропетровську ради – в частині здійснення органами виконавчої влади послідовної, виваженої та ефективної економічної політики, направленої на довгостроковий перспективний розвиток економіки Дніпропетровської області (довідка № 83 від 19.03.2014 р.); Павлоградським міськрайонним Управлінням Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України в Дніпропетровській області – в частині запропонованої системи моніторингу, оперативного реагування та ліквідації наслідків актуальних викликів розвитку економічної безпеки національного господарства України техногенного характеру під час розробки програм цивільного захисту населення, техногенної та пожежної безпеки (довідка № 277 від 14.02.2014 р.).

Результати наукового дослідження використані в Академії митної служби України в межах навчального процесу під час розробки навчальних програм, підготовки матеріалів та викладання дисципліни «Макроекономіка» на кафедрі менеджменту зовнішньоекономічної діяльності (довідка № 11/1-887 від 02.07.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною завершеною науковою працею. Основні положення, результати, пропозиції та висновки, які висвітлюють погляд автора на питання інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства, є особистим досягненням автора. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, які здобуто автором у результаті особистої роботи та які становлять його індивідуальний внесок.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження були представлені та отримали схвалення на V, VI міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)» (м. Дніпропетровськ, 2012 р., 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Зовнішньоекономічна політика держави та актуальні проблеми митної справи: економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Формування ефективних механізмів господарювання в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційна економіка – напрямок сталого розвитку держави» (м. Сімферополь, 2012 р.); Всеукраїнській науково – практичній заочній конференції «Наука: теорія та

практика» (м. Черкаси, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми соціально-економічного розвитку: планування, управління та аналіз» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасної економіки» (м. Донецьк, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економіка та управління: проблеми науки і практики» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); XXII Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми та перспективи розвитку національної економіки в умовах глобалізації» (м. Київ, 2013 р.); XXI Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Наукова дискусія: питання економіки та управління» (м. Москва, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сценарії та середньостроковий прогноз розвитку економіки України» (м. Одеса, 2013 р.); IV Науково-практичному семінарі з міжнародною участю «Актуальні проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки України» (м. Тернопіль, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні реформи в контексті глобалізації та євроінтеграції» (м. Львів, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Актуальні проблеми світової і національної економіки: міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертаційної роботи висвітлені у 23 наукових роботах, у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях (з них 2 публікації у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз та фахових видань інших держав) та 15 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій і семінарів. Загальний обсяг публікацій за темою дослідження – 7,24 др. арк., з яких 6,83 друк. арк. належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 192 найменувань, викладених на 23 сторінках, та 9 додатків, викладених на 25 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 189 сторінок, матеріали ілюструють 19 таблиць та 23 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, висвітлено здобуті результати, які мають дістати подальшого розвитку.

У першому розділі «**Теоретичні засади інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства**» узагальнено теоретичні підходи до визначення поняття «економічна безпека», в тому числі розглянуто та систематизовано основні концепції економічної безпеки національного господарства, проведено аналіз їх еволюції.

Встановлено, що поняття «економічна безпека» має конкретно-історичний зміст. Структурування та ранжування її складових поза певним контекстом не має сенсу. При цьому поняття «економічна безпека» носить «граничний» характер, оскільки її стан описується зворотними величинами, тобто тими чи іншими загрозами її економічним, соціальним та іншим параметрам, які в зіставленні зі

своїми граничними значеннями виступають сигналами для суспільства та диктують необхідність вжиття невідкладних заходів у відповідних сферах.

Проаналізувавши наявні у науковій літературі, нормативно-правових актах визначення поняття «економічна безпека», сформульовано визначення даного поняття як стан економіки, інститутів державної влади та суспільства, який характеризується забезпеченістю на належному рівні необхідними ресурсами та дозволяє гарантувати стабільний, збалансований, прогресивний розвиток національної економіки, обумовлюючи її стійкість, а також незалежність та захищеність національних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Визначено, що на сьогоднішній день інституціоналізація суспільства виступає основним механізмом створення та функціонування системи економічної безпеки національного господарства, а формування адекватного сучасним реаліям інституційного середовища управління економічною безпекою національного господарства являється головною стратегією досягнення стабільності для будь-якої країни світу. В рамках дослідження проаналізовано субстанціональні взаємозв'язки між різними інститутами управління. Виділено первинні, визначальні, інтегруючі інститути заданої інституціональної структури, специфічні характеристики первинного та базових інститутів, здійснено аналіз ступеня їх взаємозалежності та взаємозв'язку. Встановлення первісного елемента функціонування та розвитку інститутів управління економічною безпекою національного господарства визначено першим, найабстрактнішим рівнем дослідження процесу інституціоналізації такого управління. Наступним рівнем дослідження визначено аналіз інституціональної основи, яка представлена низкою базових та взаємодоповнюючих інститутів, які утворюють певну єдність з економічної точки зору. В результаті дослідження первісним мета- та прайнститутом визнано менталітет, на основі якого формується та дістає подальшого розвитку весь комплекс формальних та неформальних інститутів, в тому числі і комплекс базових та взаємодоповнюючих інститутів, сформованих менталітетом й адекватних даній національній моделі.

Систематизовано та досліджено ключові фактори впливу на економічну безпеку національного господарства, серед яких запропоновано виділяти такі групи факторів: економічні (макроекономічний, фінансовий, зовнішньоекономічний, інвестиційний фактори), ресурсні (сировинний, енергетичний, продовольчий фактори), структурно-організаційні (науково-технологічний (в т.ч. техніко-виробничий), інноваційний, інформаційний фактори), інституційні (соціально-демографічний (в т.ч. етносоціальний), політичний, правовий, екологічний, цивілізаційний фактори), глобалізаційні (військовий, геостратегічний та фактор відкритості економіки). Доведено, що запропоновані фактори впливу на економічну безпеку мають різну значимість під час дослідження конкретного її рівня. Зроблено висновок, що на будь-який рівень економічної безпеки в тому чи іншому ступені здійснює вплив кожний з досліджених ключових факторів.

Досліджено та проаналізовано рівні ієрархії систем забезпечення економічної безпеки в глобальному середовищі, серед яких запропоновано виділяти: глобальний, міжнародний, рівень економічної безпеки регіональних об'єднань держав, національний, регіональний, рівень суб'єктів господарювання та окремої особи.

У другому розділі «Аналіз та оцінка впливу ключових факторів на стан економічної безпеки національного господарства України» визначено актуальні виклики розвитку національної економіки, досліджено їх вплив на економічну безпеку національного господарства України за допомогою зведеної матриці економічної безпеки із використанням SWOT-аналізу.

Розроблено та досліджено механізм інституціоналізації управління викликами розвитку економічної безпеки національного господарства, який представляє собою систему управлінських, функціональних організаційно-економічних та превентивних заходів, що здійснюються інститутами державної влади та громадянського суспільства з метою належного захисту та гарантування життєво важливих економічних інтересів держави, суб'єкта господарювання та окремого громадянина від дестабілізуючого впливу викликів розвитку економічної безпеки національного господарства (рис. 1).

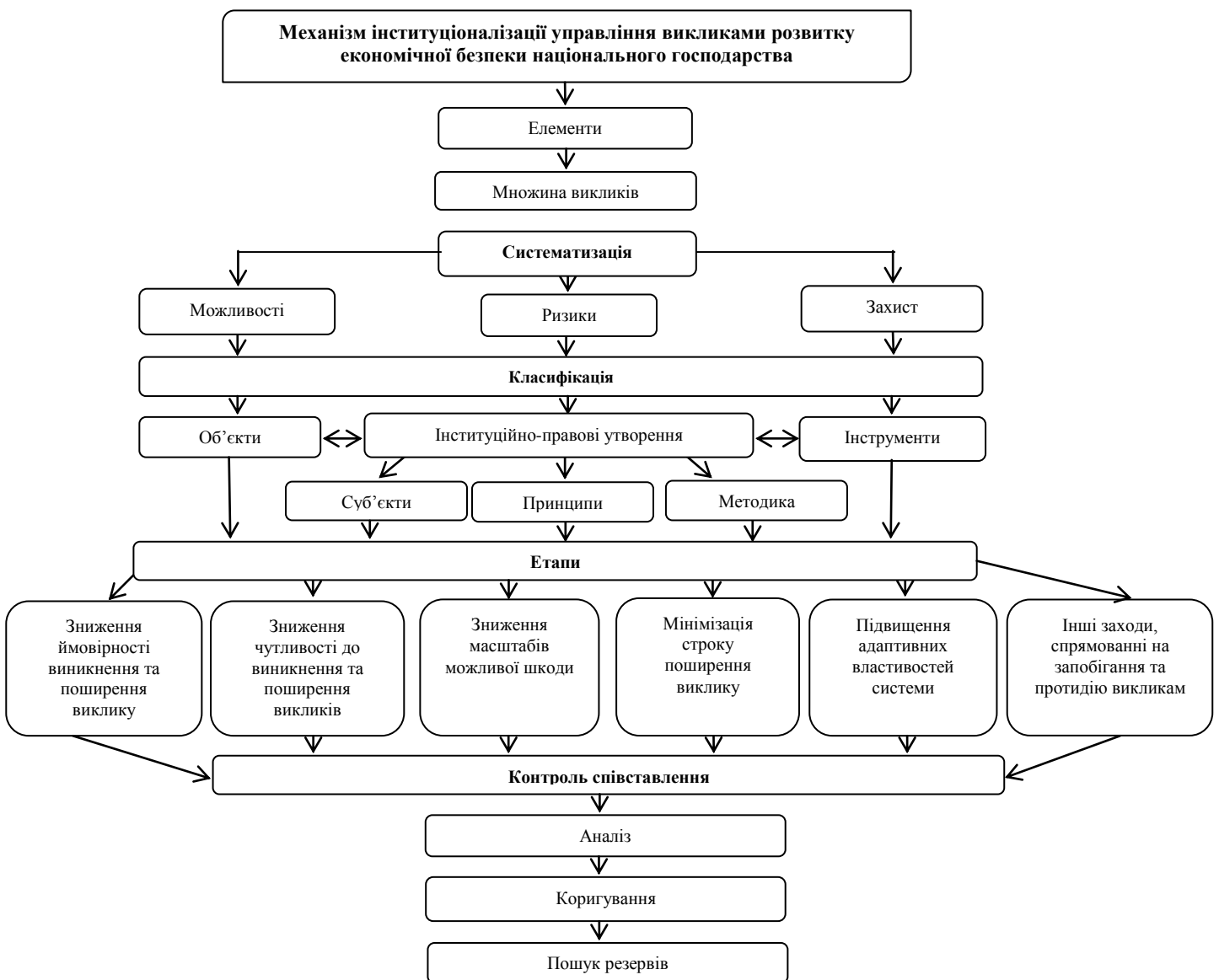


Рис. 1. Механізм інституціоналізації управління викликами розвитку економічної безпеки національного господарства

Серед основних етапів реалізації даного механізму запропоновано наступні: об'єктивний та всебічний моніторинг стану розвитку економіки та суспільства; розроблення оптимальних критеріїв, кількісних та якісних показників стану економічної безпеки національного господарства; вироблення та реалізація комплексу заходів, здійснення ефективної економічної політики та інституціональних змін, спрямованих на нейтралізацію негативного впливу виявлених на попередніх етапах факторів і чинників поширення внутрішніх і зовнішніх загроз; реалізація в процесі функціонального аналізу системи розроблених заходів діагностичної функції.

В рамках проведення інституціонального аналізу системи економічної безпеки національного господарства в аспекті формування ефективного механізму інституціоналізації викликами її розвитку, з урахуванням класифікації інституціональних структур з позиції оцінки впливу інституціонального середовища на економічну безпеку, запропоновану Р. Боєром та Р. Холлінгсвортом, удосконалено механізм впливу інститутів на формування економічної безпеки національного господарства (рис. 2).

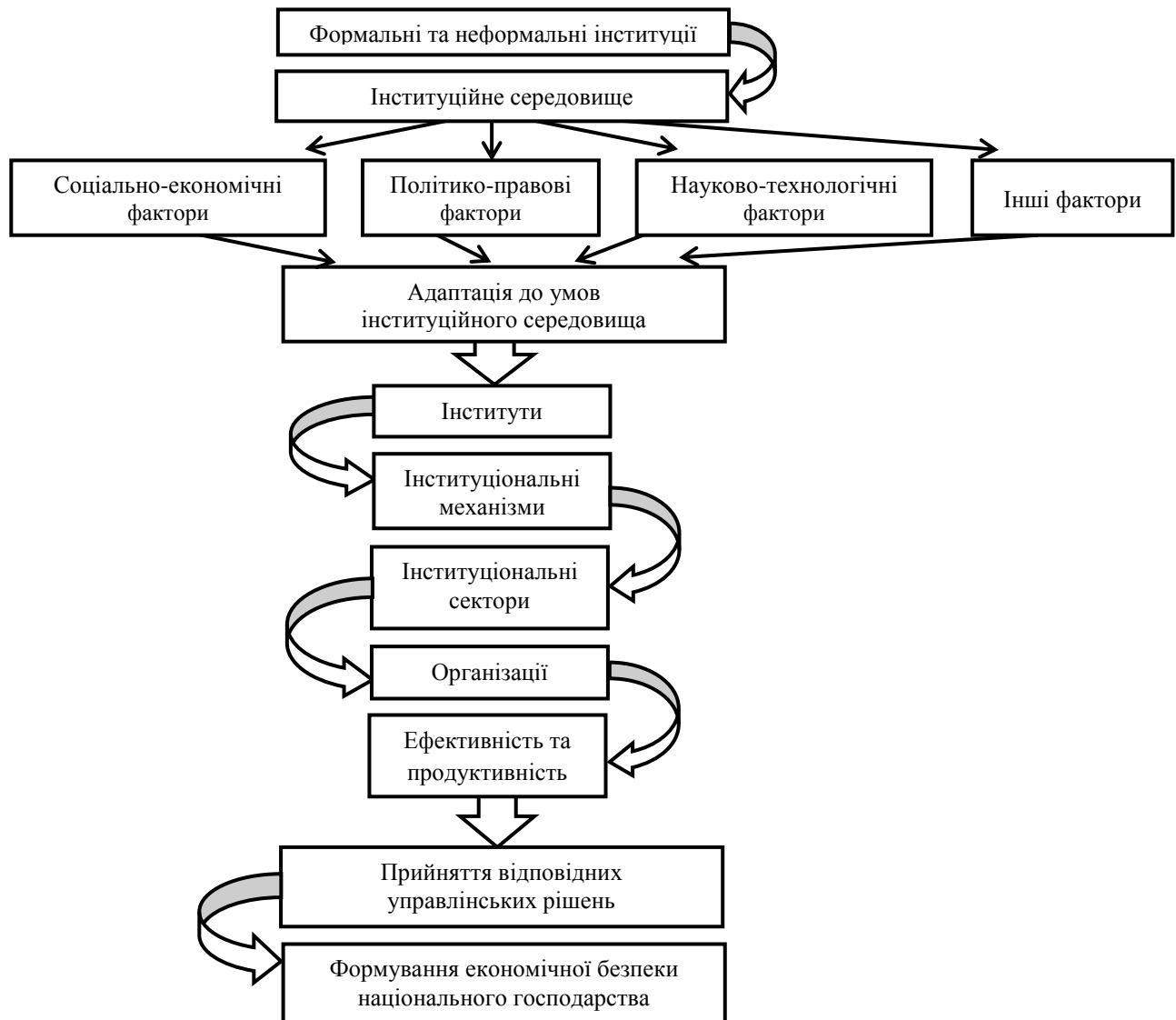


Рис. 2. Адаптований механізм впливу інститутів на формування економічної безпеки національного господарства

В рамках дослідження розроблено та досліджено модель здійснення державою управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства в інституційно-правовому аспекті, в тому числі визначено її основні елементи, структуру, напрями функціонування та принципи реалізації (рис. 3).



Рис. 3. Схематична модель здійснення державою управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства (інституційно-правовий аспект)

Розроблено та досліджено модель управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства в глобальному середовищі та алгоритм управлінських дій по забезпеченню економічної безпеки національного господарства України, які дозволяють передбачати виникнення та поширення актуальних викликів розвитку економічної безпеки національного господарства України та вчасно реагувати на них.

У третьому розділі **«Оптимізація управлінської діяльності в процесі забезпечення економічної безпеки національного господарства України»** здійснено аналіз та надано кількісну оцінку рівня економічної безпеки національного господарства України з урахуванням визначених індикаторів впливу досліджених ключових факторів, запропоновано інституціональні альтернативи розвитку управління економічною безпекою національного господарства в глобальному середовищі.

З метою об'єктивної кількісної оцінки рівня економічної безпеки національного господарства України, автором розглянуто узагальнюючий інтегральний модуль-індикатор стану економічної безпеки національного господарства, який визначається за пріоритетними індикаторами ключових факторів впливу, що дозволяє надати об'єктивну характеристику сучасного стану національної економіки України з урахуванням макроекономічних відтворювальних тенденцій (табл. 1).

Пріоритетні індикатори стану економічної безпеки національного господарства України в аспекті ключових факторів впливу

Фактор	Індикатор	Рік		
		2011	2012	2013
Макроекономічний	темپ зростання ВВП, % до показника минулого року	20,28	8,38	3,10
	ВВП на одну особу, тис. грн.	28,53	30,98	32,02
	індекс продуктивності праці, (у % до попереднього року)	19,93	8,22	2,84
	рівень «тінізації» економіки, % (монетарний метод)	22,50	19,20	23,80
	сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, %в ВВП	5,80	8,20	9,00
Фінансовий	рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці), %	7,90	7,50	7,20
	відношення дефіциту (профіциту) державного бюджету до ВВП, %	1,81	3,79	4,45
	покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, %	51,00	85,40	79,80
	відношення обсягу грошового агрегату М3 до ВВП (рівень монетизації), %	48,70	49,49	48,90
	рівень інфляції (до грудня попереднього року), %	4,60	-0,20	0,50
Сировинний	відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	36,34	33,53	40,15
	індекс добувної промисловості (до показника минулого року)	1,07	1,02	1,01
Енергетичний	питома вага імпорту в обсягах споживання природного газу	1,24	1,00	1,04
	індекс споживання електроенергії, %	96,79	76,08	76,08
Науково-технологічний	рівень видатків на науково-технічні роботи, % від ВВП	0,73	0,79	0,75
	частка науковців, % до загальної кількості зайнятих	0,42	0,40	0,38
	частка обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	0,79	0,80	0,81
	індекс промислової продукції (до грудня минулого року)	1,08	0,995	0,957
Соціально-демографічний	чисельність наявного населення, % до рівня 1990 року	88,51	88,36	88,11
	рівень зайнятості населення, %	44,54	44,68	44,92
	темپ зростання реальної середньомісячної заробітної плати (до попереднього року)	1,087	1,144	1,084
Зовнішньоекономічний	рівень прожиткового мінімуму до заробітної плати, %	35,06	34,73	35,31
	частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, %	53,50	41,10	42,30
	коефіцієнт покриття імпорту експортом, разів	0,91	0,86	0,85
Інвестиційний	рівень інвестування (відношення валових інвестицій до ВВП), %	20,90	18,20	17,90
	темп росту капітальних інвестицій, %	1,37	1,01	0,94
	обсяг інвестицій на одну особу, дол. США	742,00	703,00	695,00
	ступінь зносу основних засобів, %	75,90	76,70	74,90
Інноваційний	рівень фінансування інноваційної діяльності, % від ВВП	1,10	0,81	0,66
	частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, у загальній кількості промислових підприємств, %	16,20	17,40	16,80
Військовий	частка витрат на оборону, % ВВП	0,97	0,98	0,80
	темپ росту чисельності Збройних сил України (до показника мин. року)	1,01	0,96	0,91
Відкритість економіки	відношення зовнішньоторговельного обороту до ВВП	1,14	1,10	1,02
Правовий	індекс демократії	5,94	5,91	5,87
Екологічний	щільність викидів забруднюючих речовин у розрахунку на 1 км2 території	11,39	11,30	10,75
	рівень утилізації відходів (%);	41,65	39,57	47,76
	державні витрати на охорону навколишнього середовища, у % до ВВП;	0,23	0,29	0,32
Продовольчий	рентабельність с/г виробництва, % до показника минулого року	27,00	20,50	23,10
	індекс обсягу с/г виробництва (до показника минулого року)	1,20	0,955	1,13

На основі інтегрального модулю-індикатору розглянуто інтегральну адитивну та інтегральну багатofункціональну мультиплікативну модель оцінки рівня економічної безпеки національного господарства. Здійснено розрахунок інтегрального модулю економічної безпеки національного господарства України за адитивною моделлю на основі визначення пріоритетних індикаторів ключових факторів впливу на економічну безпеку національного господарства. Узагальнений інтегральний модуль-індикатор економічної безпеки національного господарства для першої моделі (IES_a) визначено за формулою:

$$IES_a = \sum_{i=1}^n p_i * a_i, \quad (1)$$

де p_i – значення i -того фактору впливу на економічну безпеку національного господарства; a_i – ваговий коефіцієнт i -того фактору впливу на економічну безпеку національного господарства; n – кількість факторів впливу на економічну безпеку національного господарства.

Індикатори i -того фактору впливу на економічну безпеку національного господарства для адитивної моделі визначено за формулою:

$$I_k^a = \sum_{j=1}^m a_{ij} z_{ij}, \quad (2)$$

де z_{ij} – нормовані значення j -того індикатора i -того фактору впливу на економічну безпеку національного господарства; a_{ij} – вагові коефіцієнти j -того індикатора i -того фактору впливу на економічну безпеку національного господарства; m – кількість індикаторів.

При цьому повинні виконуватись наступні умови:

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^m a_{ij} = 1 \\ a_{ij} \geq 0 \\ j = \overline{1, m} \\ i = \overline{1, n} \end{cases} \quad (3)$$

Розрахунок вагових коефіцієнтів для кожного індикатора впливу на економічну безпеку національного господарства здійснено за формулою:

$$a_{ij} = \frac{e_i}{\sum_{i=1}^n e_i}, \quad (4)$$

де e_i – експертна оцінка, що характеризує важливість j -того індикатора i -того фактору для узагальненого модуля-індикатора економічної безпеки національного господарства.

З урахуванням аналітичних рівнянь для розрахунку нормалізованих значень вхідних даних та інтегральних показників, за визначеною інтегральною адитивною моделлю оцінки рівня економічної безпеки національного господарства з урахуванням впливу ключових факторів на основі групи пріоритетних індикаторів здійснено розрахунок інтегрального модуля-індикатора економічної безпеки національного господарства України. Здійснено аналіз динаміки рівня економічної безпеки національного господарства України з урахуванням ключових факторів впливу. Визначено основні дестабілізуючі чинники для кожного фактора, вплив яких на стан економічної безпеки національного господарства України виявився найбільш суттєвим.

В ході проведення аналізу стану економічної безпеки національного господарства України та побудови відповідної моделі оцінки її реального рівня з метою ефективного та обґрунтованого прогнозування тенденцій зміни останнього на найближчу перспективу, запропоновано застосовувати метод нейромережевого моделювання. Вибір даного методу обґрунтовано здатністю нейронних мереж до узагальнення та поширення, що надає їм більшу ефективність під час вирішення подібних задач.

Сформульовано задачу оптимізації системи забезпечення економічної безпеки національного господарства на основі імітаційного моделювання наступним чином: необхідно знайти значення вхідних змінних (індикаторів ключових факторів впливу

на економічну безпеку національного господарства), які б оптимізували основний вихідний показник системи (рівень економічної безпеки національного господарства).

Надано оцінку рівня економічної безпеки національного господарства України за допомогою нейропакету NeuroSolutions (версія 7.0). За основу використано значення агрегованих інтегральних індикаторів за кожним фактором впливу на економічну безпеку національного господарства України. З цією метою поетапно здійснено наступні кроки: проведено попередній аналіз даних, визначено вхідні та вихідні шари заданої моделі (значення агрегованих інтегральних індикаторів за кожним ключовим фактором впливу на економічну безпеку національного господарства України), побудовано вибірккову нейронну мережу (рис. 4) з обраним типом нейронної моделі – рекурентна мережа з тимчасовою затримкою, здійснено тренування побудованої нейронної мережі з використанням алгоритму навчання зі зворотним поширенням помилок у часі.

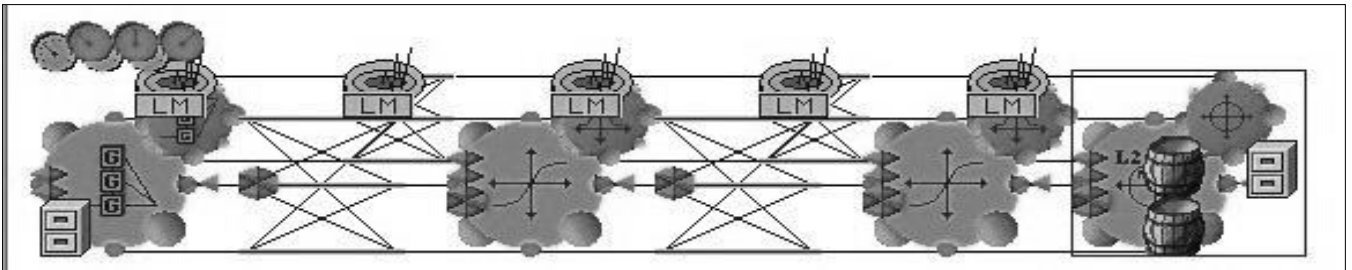
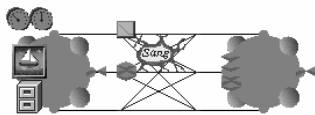


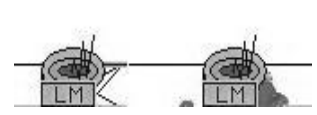
Рис. 4. Модель штучної нейронної мережі, що імітує вплив ключових факторів на економічну безпеку національного господарства України



процесорні елементи (аксони), поєднані між собою синапсом Sangers



компоненти розповсюдження та передачі помилки у зворотному напрямі



компоненти пошуку градієнта імпульсу, які регулюють ваги, що містяться в синапсах та аксонах

За допомогою побудованої штучної нейронної мережі визначено рівень економічної безпеки національного господарства України (рис. 5).

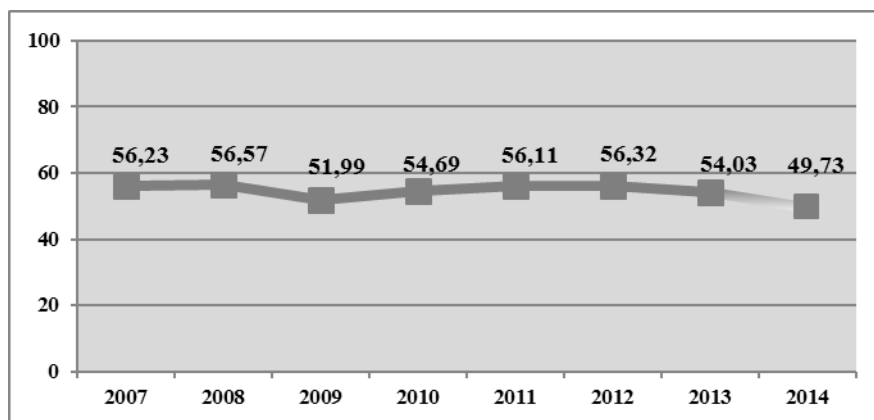


Рис. 5. Інтегральний модуль-індикатор економічної безпеки національного господарства України з урахуванням ключових факторів впливу

В ході проведення дослідження доцільності застосування методу нейромережевого моделювання під час прогнозування рівня економічної безпеки національного господарства України в аспекті ключових факторів впливу на найближчу перспективу, автор дійшов висновку, що застосування даного методу дозволить вирішити задачу економіко-статистичного моделювання рівня економічної безпеки національного господарства, підвищити адекватність запропонованих адитивної та багатофункціональної мультиплікативної моделі оцінки рівня економічної безпеки національного господарства, наблизити їх до економічної реальності.

Систематизовано напрями удосконалення управління економічною безпекою національного господарства України з урахуванням перспективних сценаріїв та актуальних тенденцій розвитку сучасного світогосподарського простору відповідно до визначених ключових факторів впливу.

Запропоновано інституціональні альтернативи розвитку управління економічною безпекою національного господарства в глобальному середовищі, що забезпечуватимуть координацію та вирішення конкретних організаційно-функціональних задач, конфліктів та протиріч, що виникають між економічними агентами в процесі забезпечення економічної безпеки національного господарства.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження спрямоване на вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретичних та науково-методичних засад інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства з метою оптимізації управлінської діяльності та нейтралізації негативного впливу актуальних викликів розвитку національної економіки на економічну безпеку національного господарства України.

Результати, одержані в ході дослідження, дозволяють зробити певні висновки, основні з яких полягають у наступному.

1. Поглиблено теоретичні засади управління економічною безпекою національного господарства шляхом проведення детального аналізу та систематизації наукових підходів до визначення поняття «економічна безпека». У роботі зазначена категорія розглядається як стан економіки, інститутів державної влади та суспільства, який характеризується забезпеченістю на належному рівні необхідними ресурсами та дозволяє гарантувати стабільний, збалансований, прогресивний розвиток національної економіки, обумовлюючи її стійкість, а також незалежність та захищеність національних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

2. Розвинуто науково-методичні підходи інституційного аспекту до управління економічною безпекою національного господарства. Визначено, що інституціоналізація суспільства виступає основним механізмом створення та функціонування системи економічної безпеки національного господарства, а формування адекватного сучасним реаліям інституційного середовища управління економічною безпекою національного господарства являється головною стратегією досягнення стабільності для будь-якої країни світу. За результатами аналізу практики інституціонального будівництва в Україні встановлено, що ринковими

реформами останніх років в інституціональне середовище було імплантовано ряд інститутів, що наочно продемонстрували свою ефективність у провідних країнах світу. Автором обґрунтовано неефективність процесу створення формальних інститутів шоковим для економіки та суспільства шляхом імпорту специфічних особливостей, змісту та характеру цих інститутів в очікуванні на таку ж високу їх ефективність в умовах вітчизняної економіки, внаслідок недосконалості, недостатньої підготовленості та невідповідності інституціонального середовища імплантованим інститутам. На відміну від раніше проведених досліджень запропоновано при інституціональному проектуванні враховувати існуючу взаємозалежність між якісним складом новостворених інституціональних утворень та економічним зростанням.

3. Систематизовано та досліджено ключові фактори впливу на економічну безпеку національного господарства, серед яких запропоновано виділяти такі групи факторів: економічні (макроекономічний, фінансовий, зовнішньоекономічний, інвестиційний фактори), ресурсні (сировинний, енергетичний, продовольчий фактори), структурно-організаційні (науково-технологічний (в т.ч. техніко-виробничий), інноваційний, інформаційний фактори), інституційні (соціально-демографічний (в т.ч. етносоціальний), політичний, правовий, екологічний, цивілізаційний фактори), глобалізаційні (військовий, геостратегічний фактори та фактор відкритості економіки).

4. Визначено та систематизовано основні виклики розвитку національної економіки та досліджено їх вплив на економічну безпеку національного господарства України за допомогою зведеної матриці економічної безпеки. В якості інструменту дослідження взаємодії глобалізаційних процесів та економічної безпеки національного господарства застосовано SWOT-аналіз, що дало можливість простежити їх взаємозв'язок у просторі і часі. Таким чином, визначено сильні і слабкі, безпечні та загрозливі, об'єктивно неминучі й потенційно можливі аспекти впливу актуальних викликів розвитку національної економіки на економічну безпеку національного господарства України.

5. Розроблено та обґрунтовано доцільність впровадження механізму інституціоналізації управління викликами розвитку економічної безпеки національного господарства, в тому числі розроблено механізм впливу інститутів на формування економічної безпеки національного господарства. Розроблено та досліджено модель управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства в глобальному середовищі, яка дозволила виділити загальні засади управління, що повинні бути реалізовані в діяльності кожного його суб'єкта. В тому числі розроблено та досліджено алгоритм управлінських дій по забезпеченню економічної безпеки національного господарства України, який встановлює загальну та обов'язкову для всіх суб'єктів господарювання схему і послідовність дій, покликаних забезпечити рівні умови для реалізації економічних інтересів у всіх сферах та галузях господарської діяльності на макро- та мікрорівні.

6. Здійснено діагностику та надано кількісну оцінку рівня економічної безпеки національного господарства України з урахуванням впливу досліджених факторів. З цією метою розглянуто узагальнюючий інтегральний модуль-індикатор стану економічної безпеки національного господарства, кількісне значення якого

сформовано з урахуванням визначених індикаторів досліджених ключових факторів впливу на економічну безпеку національного господарства. Розглянуто інтегральну адитивну та інтегральну багатофункціональну мультиплікативну модель оцінки рівня економічної безпеки національного господарства. Систематизовано статистичні дані та економіко-математичні показники в аспекті визначених індикаторів досліджених ключових факторів впливу на економічну безпеку національного господарства. Здійснено розрахунок інтегрального модуля-індикатора економічної безпеки національного господарства України. Визначено та проаналізовано основні тенденції зміни окремих індикаторів ключових факторів впливу. Під час моделювання системи економічної безпеки національного господарства, в тому числі з метою прогнозування рівня економічної безпеки національного господарства України на найближчу перспективу в аспекті впливу на неї досліджених ключових факторів запропоновано застосовувати метод нейромережевого моделювання. Надано оцінку рівня економічної безпеки національного господарства України за допомогою прикладного модулю NeuroSolutions for Excel, що входить до нейропакету NeuroSolutions (версія 7.0).

7. Розвинуто перспективні напрями удосконалення управління економічною безпекою національного господарства України, які в коротко- та середньостроковій перспективі дозволять суттєво підвищити рівень її забезпечення відповідно до актуальних тенденції розвитку національної економіки. Встановлено, що зазначений вище процес носить комплексний характер, включаючи економічні, організаційно-функціональні та правові аспекти трансформації інституціонального середовища функціонування складних економічних систем.

8. Визначено інституціональні альтернативи розвитку управління економічною безпекою національного господарства в глобальному середовищі, серед яких виділено наступні рівні: створення єдиного координаційного центру по управлінню економічною безпекою, розроблення комплексу концептуальних інституціональних основ, прийняття та впровадження інституціональних основ, інституційне закріплення й узгодження, роль держави в інституціональному забезпеченні економічної безпеки, розстановка пріоритетів в процесі забезпечення економічної безпеки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукометричних та міжнародних наукових фахових виданнях:

1. Матвійчук І.А. Институциональная реформа системы обеспечения экономической безопасности государства в рамках актуальных глобализационных процессов / И.А. Матвийчук // Экономика и предпринимательство. – 2013. - № 12. – С. 79-83.

2. Матвійчук І.О. Субстанціональні глобальні виклики розвитку світової економіки та їх вплив на економічну безпеку держави / О.Ф. Івашина, І.О. Матвійчук // Бізнес-інформ. – 2013. - № 8. – С. 34-38. [*Особистий внесок автора: визначено актуальні виклики розвитку світової економіки*] [ULRICHSEWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY, RESEARCH PAPERS IN ECONOMICS, РИНЦ, INDEX COPERNICUS].

Статті в наукових фахових виданнях:

3. Матвійчук І. Інституціоналізація глобалізаційних чинників управління економічною безпекою держави / І. Матвійчук // Інституціональний вектор економічного розвитку. – 2013. - № 6 (2). – С. 35-42.

4. Матвійчук І.О. Інституціоналізація управління економічною безпекою держави / І.О. Матвійчук // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». – 2012. - № 2. – С. 131-140.

5. Матвійчук І.О. Інституціоналізація управління соціально-економічними процесами в системі економічної безпеки / І.О. Матвійчук // Держава та регіони. – 2012. - № 6. – С. 139-143.

6. Матвійчук І. Інституціоналізація управлінської діяльності в процесі забезпечення економічної безпеки держави / І. Матвійчук // Галицький економічний вісник. – 2014. - № 1 (44). – С. 30-35.

7. Матвійчук І.О. Стратегічні вектори вдосконалення управління економічною безпекою держави / І.О. Матвійчук // Економіка ринкових відносин. – 2014. - № 12. – С. 146-149.

Інші публікації:

8. Матвійчук І.О. Глобалізаційний вимір інституціоналізації управління економічною безпекою держави / І.О. Матвійчук // Економіка і фінанси. – 2013. - №12. – С. 3-7. [РИНЦ].

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

9. Матвійчук І.О. Актуальні питання управління економічною безпекою держави в глобальному середовищі / І.О. Матвійчук // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми соціально-економічного розвитку: планування, управління та аналіз»], (м. Дніпропетровськ, 13-14 грудня 2013 р.). - Дніпропетровськ: Наукова організація «Перспектива», 2013. – С. 83–86.

10. Матвійчук І.О. Аналіз можливих напрямків та шляхів вдосконалення управління економічною безпекою держави / І.О. Матвійчук // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Інноваційна економіка – напрямок сталого розвитку держави»], (м. Сімферополь, 7-8 вересня 2012 р.). – Сімферополь: Наукове об'єднання «ECONOMICS», 2012. – С. 33–35.

11. Матвійчук І.О. Глобалізаційний вимір дослідження ієрархічної структури систем економічної безпеки / І.О. Матвійчук // матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми сучасної економіки»], (м. Донецьк, 27-28 грудня 2013 р.). - Донецьк: Східноукраїнський інститут економіки та управління, 2013. – С. 120–122.

12. Матвійчук І. Глобальні виклики розвитку світової економіки / І. Матвійчук // тези доповідей IV Наук.-практ. семінару з між нар. участю [«Актуальні проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки України»], (м. Тернопіль, 18-20 квітня 2013 р.). - Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2013. – С. 133–134.

13. Матвійчук І.О. Зовнішньоекономічна безпека як складова економічної безпеки / І.О. Матвійчук, О.Ф. Івашина // матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.

[«Формування ефективних механізмів господарювання в умовах сучасної економіки: теорія і практика»], (м. Запоріжжя, 22-23 листопада 2012 р.). - Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – С. 449–451. [*Особистий внесок автора: досліджено сутність зовнішньоекономічної безпеки держави*].

14. Матвійчук І.О. Інституціоналізація управління соціально-економічними процесами в системі економічної безпеки / І.О. Матвійчук // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Зовнішньоекономічна політика держави та актуальні проблеми митної справи: економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти»], (м. Дніпропетровськ, 30 листопада 2012 р.). - Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2012. – С. 170–172.

15. Матвійчук І.О. Інституціоналізація управлінської діяльності в процесі забезпечення економічної безпеки держави / І.О. Матвійчук // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених [«Актуальні проблеми світової і національної економіки: міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа»], (м. Дніпропетровськ, 26 березня 2014 р.). - Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. – С. 35–37.

16. Матвійчук І.О. Інституціональні аспекти дослідження управління економічною безпекою держави / І.О. Матвійчук // матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет – конф. [«Економіка та управління: проблеми науки та практики»], (м. Дніпропетровськ, 12-13 грудня 2013 р.). - Дніпропетровськ: Науковий журнал «Економіка і фінанси», 2013. – С. 31–33.

17. Матвійчук І.О. Інституціональні аспекти забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації / І.О. Матвійчук // матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)»], (м. Дніпропетровськ, 30 березня 2012 р.). - Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2012. – С. 118–119.

18. Матвійчук І.О. Інституціональні чинники забезпечення економічної безпеки держави / І.О. Матвійчук // матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)»], (м. Дніпропетровськ, 29 березня 2013 р.). - Дніпропетровськ: АМСУ, 2013. – С. 159–160.

19. Матвійчук І.О. Концептуальний аналіз запровадженої в Україні практики інституціонального будівництва / І.О. Матвійчук // матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми та перспективи розвитку національної економіки в умовах глобалізації»], (м. Київ, 14-15 червня 2013 р.). - Київ: Аналітичний центр «Нова економіка», 2013. – С. 64–67.

20. Матвійчук І.О. Перспективи розвитку економіки України в контексті аналізу впливу глобальних викликів розвитку світової економіки / І.О. Матвійчук // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сценарії та середньостроковий прогноз розвитку економіки України»], (м. Одеса, 12-13 квітня 2013 р.). - Одеса: Центр економічних досліджень та розвитку, 2013. – С. 101–104.

21. Матвійчук І.О. Теоретичне визначення економічної безпеки як категорії економічної теорії / І.О. Матвійчук // тези доповідей Всеукр. наук.-практ. заочної

конф. [«Наука: теорія та практика»], (м. Черкаси, 21 вересня 2012 р.). - Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – С. 42–44.

22. Матвийчук И.А. Трансформация системы действующих институтов обеспечения экономической безопасности государства в условиях глобализации / И.А. Матвийчук // материалы XXI Междунар. заочн. научно-практ. конф. [«Научная дискуссия: вопросы экономики и управления»], (г. Москва, 19 декабря 2013 г.). - Москва: Международный центр науки и образования, 2013. – С. 108–112.

23. Матвійчук І.О. Управління економічною безпекою держави в глобальному середовищі / І.О. Матвійчук // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Соціально-економічні реформи в контексті глобалізації та євроінтеграції»], (м. Львів, 31 січня 2014 р.). - Львів: Львівська економічна фундація, 2014. – С. 7–10.

АНОТАЦІЯ

Матвійчук І.О. Інституціоналізація управління економічною безпекою національного господарства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством. – ПВНЗ «Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля», Дніпропетровськ, 2015.

У дисертації проведено концептуальне дослідження процесу інституціоналізації управління економічною безпекою національного господарства. Виявлено та проаналізовано актуальні виклики розвитку національної економіки та досліджено їх вплив на економічну безпеку національного господарства України. Розроблено та досліджено механізм інституціоналізації управління викликами розвитку економічної безпеки національного господарства, модель управлінського впливу на забезпечення економічної безпеки національного господарства в глобальному середовищі та алгоритм управлінських дій по забезпеченню економічної безпеки національного господарства України. Розвинуто методологічні основи аналізу рівня економічної безпеки національного господарства та здійснено діагностику сучасного рівня економічної безпеки національного господарства України з урахуванням ключових факторів впливу. Визначено інституціональні альтернативи розвитку управління економічною безпекою національного господарства в глобальному середовищі.

Ключові слова: економічна безпека національного господарства, інститут, інституціоналізація, управління економічною безпекою національного господарства.

АННОТАЦИЯ

Матвийчук И.А. Институционализация управления экономической безопасностью национального хозяйства. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 - экономика и управление национальным хозяйством. – Частное высшее учебное заведение «Днепропетровский университет имени Альфреда Нобеля», Днепропетровск, 2015.

В диссертации проведено концептуальное исследование процесса институционализации управления экономической безопасностью национального

хозяйства. Упорядочено и проанализировано уровни иерархии систем обеспечения экономической безопасности в глобальной среде.

Исследованы особенности и специфические характеристики процесса формирования институциональной среды управления экономической безопасностью национального хозяйства в современных условиях. Особое внимание уделено отдельным аспектам институционального проектирования в рамках достижения устойчивого социально-экономического роста, а также исследованию механизмов влияния на экономическую безопасность национального хозяйства актуальных глобализационных процессов. Обобщены и проанализированы основные типы институционального взаимодействия в мировом экономическом пространстве. Обоснована необходимость осуществления в современных условиях кардинальной институциональной реформы обеспечения экономической безопасности национального хозяйства.

Систематизированы и исследованы ключевые факторы влияния на экономическую безопасность национального хозяйства. Выявлены и проанализированы актуальные вызовы развитию национальной экономики, исследовано их влияние на экономическую безопасность национального хозяйства Украины. Проведен углубленный научный анализ и системное осмысление новых мировых реалий с позиции основных положений современной институциональной экономической теории. Определены дальнейшие перспективы, векторы, темпы и общая направленность социально-экономического развития национальных хозяйств стран мира. Выявлены и исследованы основные факторы, под воздействием которых будет происходить социально-экономическое развитие Украины в ближайшей перспективе. Предложены перспективные направления и пути совершенствования управления экономической безопасностью национального хозяйства Украины.

Проведен комплексный системный анализ механизмов влияния институциональных структур на экономическую безопасность национального хозяйства. Разработан и исследован механизм институционализации управления вызовами развитию экономической безопасности национального хозяйства, модель управленческого влияния на обеспечение экономической безопасности национального хозяйства в глобальной среде и алгоритм управленческих действий по обеспечению экономической безопасности национального хозяйства Украины.

Расширены методологические основы анализа уровня экономической безопасности национального хозяйства, что позволило провести диагностику уровня экономической безопасности национального хозяйства Украины с учетом влияния исследованных ключевых факторов. Исследованы возможности и целесообразность применения нейросетевого моделирования для проведения анализа состояния экономической безопасности национального хозяйства Украины и построения соответствующей модели оценки ее реального уровня с целью эффективного прогнозирования тенденций изменения последнего на ближайшую перспективу.

Предложены институциональные альтернативы развитию управления экономической безопасностью национального хозяйства в глобальной среде.

Ключевые слова: экономическая безопасность национального хозяйства, институт, институционализация, управление экономической безопасностью национального хозяйства.

SUMMARY**Matvijchuk I. O. Institutionalization of management of the national economy economic security. – Manuscript.**

Dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences by specialty 08.00.03 - Economics and Management of National Economy. - University «Dnipropetrovsk Alfred Nobel University», Dnipropetrovsk, 2015.

Conceptual research of the process of institutionalization of national economy economic security management has been conducted in the thesis. Actual challenges to development of national economy have been identified and analyzed; their influence on the economic security of national economy of Ukraine has been investigated.

The mechanism of management institutionalization by challenges to development of the national economy economic security, the algorithm of administrative actions on providing economic security of the national economy and the model of administrative influence on providing economic security of the national economy have been developed and investigated. The methodological bases of the analysis of the national economy economic security level have been developed; diagnostics of level of economic security of national economy of Ukraine has been carried out, taking into account influence of the studied factors. Institutional alternatives to development of management of economic security of the national economy in the global environment have been proposed.

Key words: economic security of the national economy, institute, institutionalization, management of the national economy economic security.

Підписано до друку 14.01.2015. Формат 60x84 1/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Умов.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам. № 4131.

Віддруковано в ТОВ «Роял Принт»

вул. В. Ларіонова, 145, м. Дніпропетровськ, 49052

тел. (056) 794-61-04(05)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК № 4765 від 04.09.2014